

4. hluti: Sjúkdómar og áverkar

Kafli 9 sjúkdómar

Almenn aðkoma að sjúkdómum

- Framkvæma frumskoðun
 - Meta meðvitund
 - Kynna sig
 - Meta ABC
 - Meta aðalumkvörtun sjúklings
- Fá SAMPLE sögu
- Framkvæma líkamsskoðun eins og þurfa þykir.

Skert meðvitund

- Skyndileg eða hægt versnandi meðvitundarskerðing.
- Breytingar geta verið frá skertum skilningi til meðvitundarleysis.
- Notað AVPU skalann til að meta meðvitund.

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Hvað getur valdi skertri meðvitund ?

- Höfðuáverkar
- Krampar
- Lost
- Hiti
- Kuldi
- Sýkingar
- Eitranir
- Lyfjæitranir
- Hár blóðsykur
- Lágur blóðsykur
- Viðbrögð við insulín
- Geðrænar raskanir

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Krampar

- Ósamhæfðar hreyfingar sem geta verið staðbundnar eða um allan líkaman.
- Ekki reyna að halda/hefta sjúklingi.
- Fjarlægja hluti í umhverfinu til að koma í veg fyrir frekari áverka.
- Ekki setja neitt upp í munn sjúklings.
- Ef sjúklingur andar ekki eftir krampa þá að byrja öndunarhjálp.
- Setja sjúkling í hliðarlegu til að viðhalda öndunarvegi.

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Hitaslag

- Algengt í umhverfishita > 80°F, og miklum raka.
- Ungir, aldraðir og fólk með undirliggjandi sjúkdóma eru í áhættu.
- Teikn og einkenni:
 - Óstöðugleiki
 - Slappleiki
 - Svimi
 - Veikur púls
 - Mikill sviti
 - Ógleði

AAOS

Að meðhöndla hitaslag

- Færa sjúkling á kaldari stað.
- Fjarlægja þröng föt.
- Fylgjast með ABC.
- Ef sjúklingur er með meðvitund að gefa þeim þá að drekka.
- Undirbúa flutning.

Hitaslag

- Gerist þegar að einstaklingur hefur verið í heitu umhverfi í lengri tíma.
- Hiti sjúklings hækkar og líkaminn hefur ekki undan með að svitna.
- Heilaskemmdir og dauði verða ef þetta er ekki meðhöndlað skjótt.
- Teikn og einkenni:
 - Bleik og rauð húð
 - Húð heit viðkomu
 - Þurr húð
 - meðvitundarskertur eða meðvitundarlaus

Meðferð hitalosts

- Fjarlægja sjúkling úr heitu umhverfi.
- Kæla sjúkling.
- Fjarlægja föt.
- Setja köld lök/handklæði á sjúkling.
- Undirbúa sjúkling fyrir hraðan flutning á sjúkrahús.

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Kal

- Yfirborðs kal
 - Líkamspartar dofnrir og rauðir
 - Líkamspartar verða síðan hvítir
 - tilfinningarleysi
- Djúpt kal
 - Húð verður hvít og vaxkennd
 - Húð getur verið stíf eða frosin
 - Bólgur eða blöðrur geta sést

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Meðferð við kali

- Kalna hluta verður að hita hratt
- Ekki nudda kalna hluta
- Fjarlægja skartgrip og hylja með þurrum umbúðum
- Hita upp svæðið
- Ekki hita upp ef hætta er á því að líkamsparturinn frjósi aftur

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Ofkæling

- Gerist þegar að líkamshiti fellur undir 34°C
- Fólk í blautum fötum og fólk með undirliggjandi sjúkdóma eru í áhættu við ofkælingu
- Teikn og einkenni:
 - Sleepiness
 - Kaldi
 - Skjálfti
 - Minnkandi/breytt meðvitundarstig
 - Slowed reactions
 - Lack of coordination

AAOS

Meðhöndlun ofkælingar

- Færa sjúkling í heitara umhverfi.
- Fjarlægja blaut föt.
- Setja sjúkling í heit föt eða teppi.
- Í alvarlegri ofkælingu gæti verið þörf fyrir endurlífgun.

Hjartaöng (angina pectoris)

- Hjartað fær ekki nægilegt súrefni
- Stingandi verkur, oftast tengdur álagi
- Verkur getur leitt í háls, kjálka, handleggi
- Sjúklingur getur fundið fyrir andþyngslum, aukinn sviti
- Sjúklingur getur verið með sprengitöflu, aðstoða sjúklingi við að taka eina töflu.
- Ef engin breyting verður eftir 5 mínútur skal aðstoða sjúkling við að taka aðra töflu. Fylgja skal vinnuferlum sem til staðar eru.

Hjartaáfall

- Orsakast af teppu í kransæðum hjartans
- Sjúklingur getur fundið fyrir skyndilegum slæmum brjóstverk
- Verkurinn er stöðugur ólíkt hjartaöng sem hverfur yfirleitt á 5-10 mín.
- Ef teppan er á mikilvægu eða stóru svæði þá er sjúklingur í aukinni hættu á hjartastoppi.

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Meðferð við brjóstverk

- Fá frekari aðstoð
- Hughreysta sjúkling
- Koma sjúklingi fyrir í þægilegri stöðu og takmarka hreyfingu
- Ef aðgangur er að súrefni og þú hefur fengið þjálfun til að nota það, gefðu þá sjúklingnum það.

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Teikn og einkenni á hjartabilun, Congestive Heart Failure (CHF)

- Andþyngsli
- Hröð og grunn öndun
- Vot og hrygglandi öndun
- Sviti
- Pandar hálsæðar
- Bjúgur á fótum, lendum, baki (eftir stöðu sjúklings)
- Kvíði

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Meðferð við hjartabilun

- Láta sjúkling sitja
- Gefa súrefni ef það er til staðar
- Fá frekari aðstoð
- Undirbúa hraðan flutning

AAOS

Stroke

- Hlutar heilans verða fyrir súrefnisskortri af völdum blóðtappa eða blæðinga
- Teikn og einkenni:
 - Höfuðverkur
 - Svimi
 - Rugl
 - Leki á munnvatni
 - Dofi / lömun
 - erfiðleikar með tal
 - sjóntruflanir
 - misjöfn sjáöldur
 - meðvitunarleysi
 - krampar
 - öndunarstopp
 - þvag og/eða hægðir

Meðferð stroke sjúklinga

- Viðhalda öndunarvegi
- Gefa súrefni, ef það er til staðar
- Veita sálrænan stuðning
- Setja meðvitundalaus í hliðarlegu
- Vera tilbúin að veita öndunarhjálp

Sykursýki

- Insulin lost
 - Föl, rök, köld húð
 - Hraður puls
 - Svimi eða höfuðverkur
 - Rugl
 - Gerist hratt
- Diabetic coma
 - Saga um sykursýki
 - Heit, þurr húð
 - Hraður veikur puls
 - Djúp hröð öndun
 - Sætur keimur af útöndun
 - Gerist hægt

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Meðferð við sykursýki

- Þrjár mikilvægar spurningar:
 - Ertu með sykursýki?
 - Tókstu insulínið þitt í dag?
 - Ertu búinn að borða í dag?
- Ef þig grunar insulín lost, þá er hægt að gefa sykur um munn ef sjúklingur er með meðvitund
- Ef sjúklingur er meðvitundarlaus þá að fylgjast með öndunarvegi og öndun
- Undirbúa hraðan flutning

AAOS

First Responder

Your First Response in Emergency Care
Third Edition

Kviðverkir

- Margar orsakir.
- Bráðir kviðverkir:
 - Verða af völdum árreitis á kviðvegg
 - Verkir geta leitt á aðra staði líkamans
- Fylgjast með lífsmörkum.
- Meðhöndla lost einkenni.
- Koma sjúklingi fyrir í þægilegri stöðu.
- Undirbúa flutning.

AAOS
